



Broj: 03/10-50-18-43-15/20
Sarajevo, 17.07.2020.

Istraživanje broj: 319
Vrsta istraživanja: INF

PREGLED INFORMACIJA U VEZI S USPOSTAVLJANJEM ODLAGALIŠTA RADIOAKTIVNOG OTPADA NA TRGOVSKOJ GORI

Pripremile:
Sena Uzunović
Nihada Jeleč

Deskriptor: nuklearni otpad, zaštita okoliša

Istraživanje je namijenjeno poslanicima i delegatima, koji mogu postaviti dodatna pitanja, sugestije i komentare na email adresu: istrazivacki.sektor@parlament.ba.

Javnost Bosne i Hercegovine može komentirati radove, ali Istraživački sektor nema mogućnost da odgovara na komentare i diskutira o istraživanju.

Informacije navedene u sadržaju istraživanja važeće su u trenutku pripreme istraživanja i one se ne ažuriraju nakon objave istraživanja.

Istraživanje ne odražava zvaničan stav Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (PSBiH).

Sadržaj

I. Uvod	3
II. Posljednje aktivnosti Hrvatske na uspostavljanju odlagališta radioaktivnog otpada na Trgovskoj gori.....	3
III. Zašto radioaktivni otpad iz elektrane Krško na granici s Bosnom i Hercegovinom	5
IV. Informacije o aktivnostima Državne regulatorne agencije za radijacijsku i nuklearnu sigurnost Bosne i Hercegovine u 2015. i 2016. godini	5
V. Međunarodnopravni instrumenti iz oblasti zaštite životne sredine i odlaganja radioaktivnog otpada.....	8
Konvencija o procjeni utjecaja na životnu sredinu preko državnih granica (Espoo konvencija).....	8
Portugalska prijava na planove Španije	11
Arhuska konvencija o učešću javnosti u pitanjima koja se odnose na životnu sredinu.....	13
Međunarodna agencija za atomsku energiju.....	13
VI. Propisi Evropske unije iz oblasti zaštite životne sredine i odlaganja radioaktivnog otpada	14
VII. Izvori informacija	15

PREGLED INFORMACIJA U VEZI S USPOSTAVLJANJEM ODLAGALIŠTA RADIOAKTIVNOG OTPADA NA TRGOVSKOJ GORI

I. Uvod

Republika Hrvatska još nije donijela konačnu odluku o tome da će na Trgovskoj gori, lokaciji Čerkezovac, u neposrednoj blizini granice s državom Bosnom i Hercegovinom, biti uspostavljeno odlagalište radioaktivnog otpada, odnosno Centar za zbrinjavanje, između ostalog, nisko radioaktivnog i srednje radioaktivnog otpada iz Nuklearne elektrane Krško (NE Krško). Međutim, iz javno dostupnih dokumenata jasno je da preduzima sve aktivnosti koje vode ka tome, i pored protivljenja Bosne i Hercegovine.

Posljednji korak preduzet je 31. marta 2020. kada je Fond za financiranje razgradnje i zbrinjavanja radioaktivnog otpada i istrošenoga nuklearnog goriva Nuklearne elektrane Krško od Ministarstva zaštite okoliša i energetike preuzeo na upotrebu lokaciju bivšeg vojnog skladišta Čerkezovac u općini Dvor, odnosno na Trgovskoj gori.

II. Posljednje aktivnosti Hrvatske na uspostavljanju odlagališta radioaktivnog otpada na Trgovskoj gori

Fond za financiranje razgradnje i zbrinjavanja radioaktivnog otpada i istrošenoga nuklearnog goriva Nuklearne elektrane Krško je 31. marta 2020. godine od Ministarstva zaštite okoliša i energetike preuzeo na upotrebu lokaciju bivšeg vojnog skladišta Čerkezovac u općini Dvor, odnosno na Trgovskoj gori.

Republika Hrvatska je preduzela i ostale aktivnosti početkom 2020. godine kao nastavak ranijih koraka na uspostavljanju odlagališta radioaktivnog otpada na Trgovskoj gori, što se može vidjeti iz javnih i relevantnih vladinih i parlamentarnih dokumenata dostupnih na internetu. Krajem februara 2020. Hrvatski sabor je donio odluku kojom daje saglasnost na revidirani Program odlaganja radioaktivnog otpada i istrošenoga nuklearnog goriva iz Nuklearne elektrane Krško. Ministarstvo okoliša Hrvatske je u januaru 2020. objavilo sažetak tog Programa i u njemu navelo da je Čerkezovac na Trgovskoj gori preferentna lokacija za Centar za zbrinjavanje radioaktivnog otpada.

Hronologija navedenih događaja je sljedeća:

- Hrvatski sabor je 2014. godine donio [Strategiju zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva](#) (Strategija), a na osnovu toga Vlada Republike Hrvatske je krajem 2018. godine usvojila [Nacionalni program provedbe Strategije](#) (program za razdoblje do 2025. godine s pogledom do 2060. godine).
- Međudržavna komisija Hrvatske i Slovenije (jer je Nuklearna elektrana Krško u suvlasništvu ove dvije države u omjeru 50%-50%) je u oktobru 2017. utvrdila [Treću reviziju Programa razgradnje Nuklearne elektrane Krško i Treću reviziju Programa odlaganja radioaktivnog i istrošenoga nuklearnog goriva Nuklearne elektrane Krško](#).
- Hrvatski sabor je 28. februara 2020. donio odluku kojom je [dao prethodnu suglasnost](#) za potvrđivanje navedenih programa.

- Ministarstvo zaštite okoliša i energetike Republike Hrvatske je u januaru 2020. godine na svojoj internetskoj stranici objavilo važan dokument koji se, pored ostalog, odnosi na odlaganje radioaktivnog otpada iz Nuklearne elektrane Krško.¹ U tom dokumentu je navedeno sljedeće:

„U Nacionalnom programu određuju se datumi za dva cilja navedena u Strategiji za razdoblje do 2025. godine: uspostavljanje središnjeg nacionalnog skladišta za IRAO i iskorištene izvore te uspostava dugoročnog skladišta za NSRAO iz Nuklearne elektrane Krško. Dugoročno skladište NSRAO-a iz NE Krško planirano je za razdoblje od 40 godina. **Budući da se uspostavljanje dugoročnog skladišta za NSRAO predviđa 2023. godine**, uspostavljanje odlagališta za NSRAO nije potrebno prije 2051. (...) U Strategiji se predviđa uspostavljanje posebnog Centra za zbrinjavanje radioaktivnog otpada (CZRAO). **Preferentna lokacija CZRAO-a je Čerkezovac**, lokacija vojnog logističkog kompleksa za koji je izgledno da ga vojska neće upotrebljavati u budućnosti. Čerkezovac je smješten u općini Dvor na južnim padinama masiva Trgovske gore. (...) Scenarij zbrinjavanja NSRAO-a Nuklearne elektrane Krško osmišljen je i financijski optimiziran na temelju Strategije i Nacionalnog programa, pri čemu su uzeti u obzir hrvatski propisi, najbolje sigurnosne prakse i međunarodne preporuke.“²

- Osim toga, u [Nacionalnom programu provedbe Strategije](#) naglašeno je da će se „analizirati i varijanta u kojoj Republika Hrvatska preuzima ukupnu količinu NSRAO-a iz NE Krško (ne samo hrvatsku polovicu). Od 2025. do 2062. godine, na lokaciji Trgovska gora obaviti će se sve potrebne aktivnosti u vezi s izgradnjom odlagališta NSRAO. Za sada, preferira se površinski tip odlagališta. Razlozi takvoj preferenciji leže u jednostavnijoj izgradnji, nižim troškovima i činjenici da se NSRAO iz NE Krško deklarira kao kratkoživući RAO, odnosno LLW (...)“³

Inače, postupak izbora Trgovske gore kao područja za zbrinjavanje radioaktivnog otpada počeo je prije više od 30 godina, 1988. godine,⁴ a tek 28 godina poslije, tačnije 10. februara 2016. godine, Republika Hrvatska je uputila poziv Bosni i Hercegovini da iskaže namjeru za učestvovanje u prekograničnom postupku strateške procjene utjecaja na okoliš preko državnih granica i za dostavljanje primjedbi.

¹ Naziv dokumenta je „Sažetak Treće revizije Programa razgradnje Nuklearne elektrane Krško (NEK) i Treće revizije Programa odlaganja radioaktivnog otpada (RAO) i istrošenoga nuklearnog goriva (ING) NEK“, januar 2020. Izvor: Ministarstvo zaštite okoliša i energetike Republike Hrvatske <https://mzoe.gov.hr/UserDocsImages/UPRAVA%20ZA%20ENERGETIKU/Strategije.%20planovi%20i%20programi/hr%20necp/Sa%20C5%BEetak%20TRE%20C4%86E%20REVIZIJE%20Programa%20razgradnje%20NEK%20i%20Programa%20odlaganja%20RAO%20i%20ING%20iz%20NEK.pdf> (datum pristupa 5. mart 2020.)

² Sažetak Treće revizije Programa razgradnje NEK i Treće revizije Programa odlaganja RAO i ING NEK, str. 21 i 22

³ Nacionalni program provedbe Strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva (Program za razdoblje do 2025. godine s pogledom do 2060. godine), Zagreb, srpanj, 2018, str. 13

⁴ Nacionalni program provedbe Strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva (Program za razdoblje do 2025. godine s pogledom do 2060. godine) Zagreb, srpanj, 2018, Dodatak VII

III. Zašto radioaktivni otpad iz elektrane Krško na granici s Bosnom i Hercegovinom

U periodu između 1988. i 2016. godine Vlade Slovenije i Hrvatske pregovarale su o problemu odlaganja radioaktivnog otpada iz elektrane. Slovenija je predložila izgradnju zajedničkog odlagališta u Vrbini, u neposrednoj blizini nuklearne elektrane Krško. Nakon razmatranja ponude, Hrvatska je odbila slovenski prijedlog. Jedan od razloga odbijanja, osim velikih troškova, bila je činjenica da je izgradnja predviđena na neprimjerenom lokaciji, u neposrednoj blizini rijeke Save:

„Predloženo tehničko-tehnološko rješenje ne zadovoljava. **Odlagalište je doslovce ukopano u podzemne vode iz kojih se Zagreb napaja pitkom vodom i nalazi se u poplavnom području. Takvo odlagalište ne postoji nigdje u svijetu**, a mi se zauzimamo za provjerena rješenja s pozitivnim iskustvima jer mislimo da na ovom području ne bismo trebali eksperimentirati,” [objasnio je 2015. godine](#) za Deutsche Welle direktor tadašnjeg Državnog zavoda za radiološku i nuklearnu sigurnost Republike Hrvatske.

IV. Informacije o aktivnostima Državne regulatorne agencije za radijacijsku i nuklearnu sigurnost Bosne i Hercegovine u 2015. i 2016. godini

U izvještaju o stanju radijacijske i nuklearne sigurnosti za 2016. godinu,⁵ koji su usvojila oba doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Državna regulatorna agencija za radijacijsku i nuklearnu sigurnost Bosne i Hercegovine opisala je svoje aktivnosti u 2015. i 2016. godini povodom aktivnosti Hrvatske na uspostavljanju odlagališta radioaktivnog i nuklearnog otpada na lokaciji Trgovska gora:

Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH, na 14. sjednici održanoj 30.06.2015. godine, i Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH, na 7. sjednici održanoj 15.07.2015. godine, povodom rasprave o Informaciji Državne regulatorne agencije za radijacijsku i nuklearnu sigurnost, donijeli su zaključke da je potrebno formirati radnu grupu za praćenje stanja i aktivnosti u vezi s mogućom izgradnjom odlagališta radioaktivnog otpada na lokaciji Trgovska gora, Općina Dvor. U zaključcima se navodi i predstavnici kojih institucija bi trebali biti članovi radne grupe. Takođe, između ostalog, zadužena je i Agencija da se, u skladu sa njenim nadležnostima, uključi u postupak određivanja sadržaja strateške studije u Hrvatskoj, te da na osnovu stručnih analiza ukaže na nedostatke ove studije. ...

Državni zavod za radiološku i nuklearnu sigurnost Republike Hrvatske je u julu 2015. godine objavio prvu verziju „Prijedloga Nacionalnog programa provedbe 'Strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog materijala“, koji je povučen zbog niza nedostataka, te znatno promijenjen i ponovo objavljen u februaru 2016. godine.

U oktobru 2015. godine Agencija je dostavila dopis Ministarstvu vanjskih poslova BiH kojim se traži formiranje međudržavne radne grupe koju bi činili predstavnici BiH i Hrvatske, a koja bi zajednički pratila stanje i aktivnosti u vezi

⁵ Dostupno na internetskoj stranici Državne regulatorne agencije za radijacijsku i nuklearnu sigurnost Bosne i Hercegovine <http://www.darns.gov.ba/ru/Aktuelnosti/IzvjestajiSM> (datum pristupa 10.07.2020.)

s potencijalnom izgradnjom odlagališta radioaktivnog otpada i nuklearnog otpada. Do danas ova međudržavna radna grupa nije formirana.

Dalje, Državni zavod za radiološku i nuklearnu sigurnost Republike Hrvatske je objavio **javnu raspravu** o „Strateškoj studiji utjecaja na okoliš“ i „Nacrtu prijedloga Nacionalnog programa provedbe 'Strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva'“ dana 09.02.2016. godine. **Predstavnici Agencije su učestvovali na tri javne rasprave održane u Hrvatskoj.**

Dana 23.02.2016. godine je u Zagrebu održana javna rasprava o „Prijedlogu Nacionalnog programa provođenja 'Strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva'“ (u daljem tekstu: Prijedlog nacionalnog programa) i „Strateške studije za Nacionalni program provođenja 'Strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva' (Program za period do 2025. godine s pogledom do 2060. godine)“ (u daljem tekstu: strateška studija). **Među 350 učesnika su bili predstavnici Agencije i Jasmin Emrić, poslanik Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH.** Ove dokumente su predstavili direktor Državnog zavoda za radiološku i nuklearnu sigurnost Republike Hrvatske Saša Medaković, koji je bio koordinator izrade Prijedloga nacionalnog programa, te Vladimir Jelavić, Niko Malbaša i Brigita Masnjak kao predstavnici firme EKONERG d.o.o. Zagreb koja je izradila stratešku studiju.

Predstavnici općina Sisačko-moslavačke županije su izrazili oštro protivljenje i neslaganje sa odabirom lokacije na Trgovskoj gori – Čerkezovac, koja im se nameće bez njihove saglasnosti.

Predstavnici BiH su prenijeli zabrinutost stanovništva općina uz rijeku Unu u BiH i izrazili nezadovoljstvo pošto **je u strateškoj studiji veoma površno obrađen prekogranični utjecaj na BiH (str. 209, 210 i 211), iako se oko 70% eventualnog negativnog utjecaja može odnositi na teritoriju BiH.**

Dana 03.03.2016. godine predstavnici lokalne zajednice nisu dozvolili da se održi javna rasprava u Općini Dvor i ponovo su izrazili svoj oštar protest zbog izgradnje ovakvog objekta na teritoriji općine bez njihove saglasnosti. Predstavnici Državnog zavoda za radiološku i nuklearnu sigurnost Republike Hrvatske i EKONERG d.o.o. Zagreb, su nakon napuštanja sale od strane predstavnika lokalne zajednice, održali javnu raspravu u sali u kojoj je bilo samo nekoliko njihovih predstavnika.

Dana 04.03.2016. godine je održana javna rasprava u Općini Dvor sa veoma malim brojem predstavnika lokalne zajednice **i predstavnicima iz BiH.** Malobrojni predstavnici lokalne zajednice su ponovili svoje negodovanje, kao i predstavnici iz BiH.

Predstavnici Hrvatske tokom javnih rasprava potenciraju skladištenje radioaktivnog materijala, **pridajući manje pažnje naknadnom odlaganju** koje je navedeno kao opcija u „Strategiji zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog materijala“, usvojenoj od strane Hrvatskog sabora 17.10.2014. godine.

BiH je preko Ministarstva vanjskih poslova BiH dobila obavještenje o pozivu na iskazivanje namjere učestvovanja u prekograničnom postupku donošenja strateške procjene utjecaja „Nacionalnog programa provođenja

'Strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva' (Program za period do 2025. godine, s pogledom do 2060.)“ **na okoliš** od Ministarstva zaštite okoliša i prirode Republike Hrvatske, **u kojem je ostavljen rok od 60 dana za dostavu primjedbi i sugestija od strane BiH.**

U Zagrebu je u maju 2016. godine održan **sastanak delegacija BiH i Hrvatske na temu „Tehničke konsultacije – Postupak strateške procjene utjecaja na okoliš** Nacionalnog programa provedbe 'Strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva' (Program za razdoblje do 2025. godine s pogledom do 2060. godine)“. Bosnu i Hercegovinu su predstavljali predstavnici Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Državne regulatorne agencije za radijacijsku i nuklearnu sigurnost, Ministarstva za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS i Ambasade BiH u Zagrebu, dok su Hrvatsku predstavljali predstavnici Ministarstva zaštite okoliša i prirode, Državnog zavoda za radiološku i nuklearnu sigurnost i Ekenerg d.o.o. Zagreb. **Od strane BiH je na sastanku predloženo održavanje tri javne rasprave u BiH**, na kojoj bi predstavnici Državnog zavoda za radiološku i nuklearnu sigurnost Republike Hrvatske i EKONERG d.o.o. Zagreb predstavili Prijedlog nacionalnog programa i stratešku studiju, po prethodno dogovorenom sastanku stručnih komisija RH i BiH. **Ove javne rasprave u BiH nisu održane s obzirom da predstavnici Hrvatske do sada nisu pristali na to.** Takođe, na ovom sastanku je potvrđeno da je rok za dostavu primjedbi na Stratešku procjenu utjecaja na okoliš do 16.5.2016. godine, i da će Hrvatska dostaviti odgovore i pojašnjenja na sve dostavljene primjedbe od strane BiH.

BiH je zvaničnim putem poslala svoje komentare i pitanja na navedene dokumente objavljene od strane Hrvatske. Međutim, Hrvatska još uvijek nije zvanično dostavila odgovore na komentare i pitanja BiH.

U okviru navedenih aktivnosti, na zahtjev Državne regulatorne agencije za radijacijsku i nuklearnu sigurnost Bosne i Hercegovine, pripremljena su i dva važna dokumenta⁶ u vezi s pitanjima uspostavljanja odlagališta radioaktivnog otpada u Trgovskoj gori (ovi dokumenti su također dostavljeni i Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine). Jedan je *Finalni izvještaj Zajedničke advokatske kancelarije Topić*, a drugi dokument je stručno mišljenje koje su pripremili znanstvenici i univerzitetski profesori iz Bosne i Hercegovine i Hrvatske u februaru 2016. godine, pod nazivom *Stručno mišljenje: Nedostatci dokumenta „Strateška studija za nacionalni program provedbe strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva (Program za razdoblje do 2025. godine s pogledom do 2060. godine)“ Državnog zavoda za radiološku i nuklearnu sigurnost Republike Hrvatske.* U ovom stručnom mišljenju znanstvenici su između ostalog naveli primjedbe i pitanja u vezi s navedenom studijom.

⁶ *Finalni izvještaj Zajedničke advokatske kancelarije Topić*, Braće Mažar 48, Banja Luka po Ugovoru broj 04-16-15-1372/16 od 22.12.2016. godine; stručno mišljenje grupe znanstvenika i profesora iz Bosne i Hercegovine i Hrvatske pod nazivom *Stručno mišljenje: Nedostatci dokumenta „Strateška studija za nacionalni program provedbe strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva (Program za razdoblje do 2025. godine s pogledom do 2060. godine)“ Državnog zavoda za radiološku i nuklearnu sigurnost Republike Hrvatske*, od 22. februara 2016. godine

V. Međunarodnopravni instrumenti iz oblasti zaštite životne sredine i odlaganja radioaktivnog otpada

Među brojnim instrumentima međunarodnog javnog prava iz oblasti zaštite životne sredine, nekoliko njih relevantno je i za pitanja odlaganja radioaktivnog i nuklearnog otpada. Ovdje ćemo ukratko opisati Espoo konvenciju, Aarhusku konvenciju i Međunarodnu agenciju za atomsku energiju.

Konvencija o procjeni utjecaja na životnu sredinu preko državnih granica (Espoo konvencija)

S obzirom da planovi i projekti jedne države koji utiču na životnu sredinu, uključujući i odlaganje radioaktivnog otpada, mogu imati utjecaja na druge države, ova konvencija propisuje obaveze država da se međusobno obavještavaju i konsultiraju o svim velikim projektima ukoliko postoji mogućnost da će oni utjecati na životnu sredinu na teritoriji više država, te obavezu da se u ranoj fazi planiranja izvrši procjena uticaja određenog projekta na životnu sredinu preko državnih granica, uz učešće javnosti onih država na koje taj projekat može utjecati.

Država Bosna i Hercegovina i Republika Hrvatska su potpisnice [Konvencije Ujedinjenih nacija o procjeni utjecaja na životnu sredinu preko državnih granica](#) (Espoo konvencija) i [Protokola o strateškoj procjeni utjecaja na životnu sredinu uz Espoo konvenciju](#).

Grupa bosanskohercegovačkih i hrvatskih znanstvenika i profesora je u već spomenutom stručnom mišljenju iz 2016. godine upozorila da Republika Hrvatska nije postupala u skladu sa Espoo konvencijom i svojim zakonodavstvom, pored ostalog jer nije izradila adekvatnu analizu prekograničnog utjecaja u vezi s planom uspostavljanja odlagališta radioaktivnog otpada na Trgovskoj gori.

Prema odredbama Espoo konvencije:

Član 2.

1. Potpisnice će pojedinačno ili zajednički poduzeti sve prikladne i učinkovite mjere za sprečavanje, smanjenje i kontrolu značajnih negativnih utjecaja planiranih aktivnosti na okoliš preko granica države.
3. Zemlja porijekla treba osigurati da se u skladu s odredbama ove Konvencije izvrši procjena utjecaja na okoliš prije donošenja odluke da se odobri ili izvrši planirana aktivnost iz Priloga I. koja bi mogla izazvati značajne negativne posljedice preko granica države.
4. Zemlja porijekla treba u skladu s odredbama ove Konvencije osigurati da pogođene zemlje budu obaviještene o planiranoj aktivnosti iz Priloga I. koja bi mogla izazvati negativne posljedice preko granica države.
6. Zemlja porijekla treba u skladu s odredbama ove Konvencije pružiti mogućnost javnosti na područjima koja bi mogla biti zahvaćena da sudjeluje pri procjeni utjecaja na okoliš u vezi s planiranim aktivnostima, i treba osigurati da mogućnost, koja se pruža javnosti pogođene zemlje, bude jednaka onoj koja se pruža javnosti u zemlji porijekla.

Član 3.

1. Radi planirane aktivnosti navedene u Prilogu 1. koja može izazvati značajne negativne posljedice preko granica države, zemlja porijekla će što je moguće prije, a najkasnije istovremeno s informiranjem svoje vlastite javnosti, obavijestiti o toj planiranoj aktivnosti svaku potpisnicu za koju smatra da bi mogla biti pogođena zemlja, kako bi osigurala odgovarajuće i učinkovite konzultacije prema Članu 5.

6. Pogođena zemlja će na zahtjev zemlje porijekla dostaviti ovoj drugoj informacije koje realno može pribaviti, a koje se odnose na potencijalno zahvaćeni okoliš pod jurisdikcijom pogođene zemlje, ako je takva informacija potrebna za izradu dokumentacije o procjeni utjecaja na okoliš. Informaciju treba dostaviti odmah i, ako je odgovarajuće, kroz zajedničko tijelo ako postoji.

7. Ako potpisnica smatra da bi mogla biti zahvaćena značajnim negativnim utjecajem planirane aktivnosti iz Priloga I. preko granica države, i ako nije primljena obavijest u skladu sa stavom 1. ovog člana, zainteresirane zemlje trebaju na zahtjev pogođene zemlje razmijeniti dovoljno informacija da bi se razjasnilo pitanje o tome može li doći do značajnih negativnih posljedica preko granica države. Ako se te potpisnice suglase da bi moglo biti značajnih negativnih posljedica preko granica države, primijenit će se na odgovarajući način odredbe ove Konvencije. Ako se potpisnice ne mogu suglasiti oko toga da li bi moglo biti značajnih negativnih posljedica preko granica države, svaka potpisnica može proslijediti to pitanje istražnoj komisiji u skladu s odredbama iz Priloga IV., kako bi ova izrazila svoj stav o tome koliko je vjerojatna značajna negativna posljedica preko granica države, ako se ne dogovore o drugom načinu rješavanja tog problema.

Član 5.

Po dovršenju dokumentacije o procjeni utjecaja na okoliš zemlja porijekla treba bez nepotrebnog odlaganja započeti razgovore s pogođenom zemljom koji će se između ostalog odnositi na mogući utjecaj planirane aktivnosti i mjera za smanjenje ili uklanjanje tog utjecaja preko granica države. Razgovori se mogu odnositi na:

- (a) moguće alternative na planiranu aktivnost, uključujući alternative koje nisu neka aktivnost, te moguće mjere za ublažavanje značajnih negativnih utjecaja preko granica države i za praćenje posljedica tih mjera na teret zemlje porijekla,
- (b) ostale oblike moguće međusobne pomoći u smanjivanju svakog značajnog negativnog utjecaja planirane aktivnosti preko granica država;
- (c) sve druge pripadajuće probleme u vezi s planiranom aktivnosti.

Na početku tih razgovora potpisnice trebaju dogovoriti razuman vremenski rok za trajanje razgovora. Sve ovakve razgovore može voditi odgovarajuće zajedničko tijelo, ako takvo postoji.

U odgovoru na upitnik o provođenju ove konvencije u periodu 2016 – 2018, predstavnica nadležnog ministarstva Hrvatske je u odgovoru na pitanje da li propisi Hrvatske o procjeni utjecaja na okoliš propisuju organiziranje javne rasprave na teritoriji pogođene zemlje odgovorila da ne propisuju, a na pitanje da li ti propisi sadrže odredbe o organiziranju prekograničnih razgovora - konsultacija (na osnovu dokumenata procjene utjecaja na okoliš) između državnih organa država potpisnica konvencije, odgovorila da ne sadrže.⁷

⁷ Questionnaire for the report of the Republic of Croatia on the implementation of the Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context in the period 2016–2018
http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/documents/Review_2016-2018/6th_review_of_Convention/Questionnaire_Espoo_2016-2018.pdf (datum pristupa 16.07.2020.)

Espoo konvencijom predviđene su između ostalog sljedeće procedure i postupanja za razmatranje slučajeva i projekata koji mogu utjecati na životnu sredinu u više država:

- podnošenje pitanja Komisiji za provođenje Espoo konvencije,
- istražni postupak,
- rješavanje spora arbitražom ili sudskim putem.

Podnošenje pitanja Komisiji za provođenje Espoo konvencije

Komisija za provođenje Espoo konvencije, koja djeluje u okviru Ekonomske komisije Ujedinjenih nacija za Evropu (UNECE), održava redovne sastanke i priprema izvještaje o provođenju Espoo konvencije. Iz dostupnih izvještaja se može zaključiti da (do sada) Komisija nije razmatrala slučaj uspostavljanja odlagališta radioaktivnog i nuklearnog otpada na Trgovskoj gori. S druge strane, Komisija je npr. u [februaru](#) i [oktobru](#) 2017. godine te [u martu](#) i [septembru](#) 2019. razmatrala pitanja konsultacija i procjene prekograničnog uticaja na životnu sredinu u vezi s TE Ugljevik, TE Stanari, TE Banovići i izgradnjom Bloka 7 TE Tuzla i tražila određene informacije i pojašnjenja od Bosne i Hercegovine. Neka od navedenih pitanja razmatrana su na inicijativu susjednih država, Hrvatske i Srbije, i(ili) po prijavi određenih nevladinih organizacija.

Istražni postupak

Espoo konvencija u Dodatku IV propisuje istražni postupak u slučaju kada će neki plan ili program, kojim se utvrđuje lokacija i kapacitet projekata, vjerovatno imati negativan utjecaj na susjednu državu ili države. U tom slučaju država potpisnica Konvencije, ili više država, sporno pitanje (plan ili program) dostavlja nadležnom Sekretarijatu Espoo konvencije - izvršnom sekretaru Ekonomske komisije UN-a za Evropu.

Država potpisnica ili države potpisnice Konvencije koje podnose zahtjev, obavještava(ju) Sekretarijat da će istražnoj komisiji, osnovanoj u skladu s odredbama Dodatka Espoo konvencije, proslijediti pitanje o tome da li će predložena aktivnost navedena u Dodatku I (u što spada i odlaganje radioaktivnog otpada – tačka 3. Dodatka I) vjerovatno imati značajan štetni prekogranični utjecaj. U obavještenju se navodi predmet istrage, a Sekretarijat odmah obavještava sve države potpisnice Konvencije o toj prijavi.

Istražnu komisiju čine tri člana. Država koja je podnijela prijavu i država na koju se prijava odnosi imenuju po jednog naučnog ili tehničkog stručnjaka. Te dvije imenovane osobe zajedničkim dogovorom imenuju trećeg stručnjaka, koji će biti predsjednik istražne komisije. On ne može biti državljanin ni jedne države koja učestvuje u istražnom postupku niti imati prebivalište na teritoriju jedne od tih država, ne može biti zaposlen u jednoj od njih niti se datim pitanjem baviti u bilo kojem drugom svojstvu.

Ukoliko predsjednik istražne komisije nije imenovan u roku od dva mjeseca od imenovanja drugog stručnjaka, izvršni sekretar UNECE imenuje predsjednika, na zahtjev bilo koje države koja učestvuje u istražnom postupku, u roku od naredna dva mjeseca.

Ako jedna od država u istražnom postupku ne imenuje stručnjaka u roku od mjesec dana od prijema obavijesti od strane Sekretarijata, druga strana može obavijestiti izvršnog sekretara Ekonomske komisije UN-a za Evropu, koji će odrediti predsjednika istražne komisije u roku od naredna dva mjeseca. Nakon imenovanja, predsjednik istražne komisije traži od stranke koja nije imenovala stručnjaka da to uradi u roku od mjesec dana. Nakon tog perioda, predsjednik

obavještava izvršnog sekretara Ekonomske komisije za Evropu, koji vrši imenovanje u roku od sljedeća dva mjeseca.

Istražna komisija usvaja svoj poslovnik i može preduzeti sve odgovarajuće mjere u svrhu obavljanja svojih funkcija. Države u istražnom postupku olakšavaju rad istražne komisije, a posebno koristeći sva sredstva koja su im na raspolaganju:

- (a) dostavljaju joj sve relevantne dokumente, sredstva i informacije; i
- (b) omogućavaju joj, ako je potrebno, pozivanje svjedoka ili stručnjaka i uzimanje njihovih izjava.

Države i stručnjaci moraju zaštititi povjerljivost svih podataka koje dobiju u povjerenju tokom rada istražne komisije. Ako se jedna od država u istražnom postupku ne pojavi pred istražnom komisijom ili propusti da predoči svoje argumente, druga država može zatražiti od istražne komisije da nastavi postupak i da završi svoj rad. Neprisustvo države ili propuštanje države da predoči svoje argumente ne predstavlja prepreku za nastavak i završetak rada istražne komisije.

Ako istražna komisija ne odluči drugačije zbog posebnih okolnosti slučaja, troškove istražne komisije, koje obuhvataju i naknade za njene članove, snose države u istražnom postupku u jednakim dijelovima. Istražna komisija vodi evidenciju svih svojih troškova i o tome državama uključenim u istražni postupak dostavlja konačan izvještaj.

Bilo koja država, koja ima interes činjenične prirode u predmetu istražnog postupka i na koju može utjecati mišljenje o datom predmetu, može se uključiti u postupak, uz odobrenje istražne komisije.

Odluke istražne komisije o pitanjima postupka donose se većinom glasova njenih članova. Konačno mišljenje istražne komisije odražava stav većine njenih članova, ali i uključuje izdvojeno mišljenje. Istražna komisija predstavlja svoje konačno mišljenje u roku od dva mjeseca od datuma kada je osnovana, osim ako smatra neophodnim da taj rok produži na period koji ne bi trebao biti duži od dva mjeseca. Konačno mišljenje istražne komisije temelji se na prihvaćenim naučnim principima. Istražna komisija dostavlja konačno mišljenje državama istražnog postupka i Sekretarijatu.

Rješavanje spora arbitražom ili sudskim putem

Prema članu 15. Espoo konvencije, ukoliko će neki plan ili program, kojim se utvrđuje lokacija i kapacitet projekata, vjerovatno imati negativni utjecaj na susjednu državu ili države, osim pregovorima, spor se može rješavati arbitražom i prosljeđivanjem slučaja pred Međunarodni sud pravde (*International Court of Justice*).

Portugalska prijava na planove Španije

Komisija za provođenje Espoo konvencije je 27. januara 2017. godine primila [prijavu](#) portugalske političke partije Pessoas-Animais-Natureza da „država članica Španija ne poštuje Espoo konvenciju“. Predmet prijave je planirana izgradnja privremenog skladišta istrošenog goriva u nuklearnoj elektrani Almaraz u Španiji, koja se nalazi 100 kilometara od granice s Portugalom i koja je u funkciji od 1981. godine. U prijavi je upućen i zahtjev za pokretanje istrage o mogućem kršenju Konvencije od strane Kraljevine Španije.

Nepoštivanje Espoo konvencije, kako je navedeno u prijavi, ogleda se u sljedećem:

- „Espoo konvencija postavlja obaveze državama potpisnicama da u ranoj fazi planiranja određenih aktivnosti provedu procjenu utjecaja na okoliš.
- Konvencija postavlja pravnu obavezu obavještanja i konsultacija o svim projektima koji vjerojatno mogu prouzrokovati značajan prekogranični utjecaj na okoliš.
- U *sub iudice* slučaju, država Španija, kao država potpisnica Espoo konvencije, interno je donijela odluku o izgradnji privremenog skladišta nuklearnog otpada 100 km od granice s državom Portugal, također potpisnicom navedene Konvencije.
- S obzirom na to da je članom 3. Espoo konvencije propisano da, ukoliko će predložena aktivnost navedena u Dodatku I, vjerojatno prouzrokovati značajan štetni prekogranični utjecaj, država porijekla će, u svrhu osiguranja adekvatnih i efikasnih konsultacija u skladu s članom 5, o toj aktivnosti što je moguće prije obavijestiti svaku državu za koju smatra da bi mogla biti pogođena, a najkasnije kada obavijesti svoju javnost.
- U listi aktivnosti u Dodatku I, tačka 3 odnosi se na postrojenja namijenjena za proizvodnju ili obogaćivanje nuklearnih goriva, za preradu ozračenih nuklearnih goriva ili za skladištenje, odlaganje i preradu radioaktivnog otpada.
- Španija želi provesti upravo aktivnost koja je navedena u Dodatku I, a o toj aktivnosti, u skladu s navedenim članom 3. Konvencije, potrebno je obavijestiti pogođenu državu, uz navođenje razumnog roka u kojem se ona mora izjasniti da li namjerava učestvovati u postupku procjene utjecaja na okoliš.
- Budući da takve obavijesti nije bilo, cijeli postupak je pogrešan.
- Na kraju, na sastancima španske i portugalske vlade nije postignut dogovor o obavezi provođenja procjene utjecaja na okoliš (EIA), kako je predviđeno Espoo konvencijom, kao i Direktivom br. 2011/92/EU od 13. decembra 2011, izmijenjenom Direktivom br. 2014/52/EU od 16. aprila 2014.
- Član 3. tačka 7. Espoo konvencije propisuje da: *„Kada država potpisnica smatra da će biti pogođena značajnim štetnim prekograničnim utjecajem predložene aktivnosti koja je navedena u Dodatku I, i kada nije obaviještena u skladu sa stavom 1. ovog člana, zainteresirane države će na zahtjev pogođene države razmijeniti dovoljno informacija za potrebe diskusije o tome da li je vjerojatno da će doći do značajnog štetnog prekograničnog utjecaja.“*
- U tački 8. je navedeno: *„Zainteresirane države će osigurati da javnost pogođene države, u područjima koja mogu biti pogođena, bude informirana, i da ima mogućnost iznijeti primjedbe i prigovore na predloženu aktivnost, te da te primjedbe ili prigovori budu prenesene državi porijekla, odnosno državi u kojoj je planirana sporna aktivnost (...)“*.
- U slučaju koji je u pitanju, Španija tumači da nije potrebno ispuniti navedene preduvjete, jer bi procjenu utjecaja na okoliš u krajnjem slučaju trebao provesti Portugal. Međutim, prema odredbama članova 4. i 5. Espoo konvencije, takva se obaveza zahtijeva od države porijekla, jer ta država ima potrebne podatke za provođenje procjene.
- Bez procjene utjecaja na okoliš, država Portugal neće imati informacije o stvarnom prekograničnom utjecaju na okoliš, i u tom smislu, potrebna nam je intervencija Komisije da preispita navedenu situaciju.
- Slučaj nuklearne elektrane Almaraz sličan je slučaju koji je Komisiji upućen u vezi s produženjem životnog vijeka nuklearne elektrane Rivne, u Ukrajini, u kojem je

Komisija utvrdila da produženje životnog vijeka nuklearne elektrane treba smatrati značajnom promjenom aktivnosti i da, prema tome, podliježe odredbama Konvencije.“⁸

Komisija za provođenje Espoo konvencije na sastancima redovno razmatra prijavu na planiranu izgradnju privremenog skladišta istrošenog goriva u nuklearnoj elektrani Almaraz u Španiji i ovaj slučaj uvrštava u svoje izvještaje, npr. Izvještaj Komisije s njenog [45. sastanka](#), koji je održan u septembru 2019. godine.

Arhuska konvencija o učešću javnosti u pitanjima koja se odnose na životnu sredinu

Bosna i Hercegovina i Republika Hrvatska [raticifirale](#) su i Konvenciju o dostupnosti informacija, učešću javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima zaštite životne sredine ([Arhusku konvenciju](#)).

Arhuska konvencija definiše niz prava pojedinaca i organizacija civilnog društva u vezi sa životnom sredinom. Države potpisnice dužne su zakonodavno osigurati da državni organi, na nacionalnom, regionalnom ili lokalnom nivou, doprinesu ostvarenju tih prava. Arhuska konvencija osigurava:

- pravo građana na informacije o okolišu koje se nalaze u posjedu državnih organa;
- pravo građana da učestvuju u izradi planova, programa, politike i zakonodavstva koji mogu utjecati na okoliš;
- pravo građana na prigovor u slučaju da su im prava u vezi s pristupom informacijama ili javnim učešćem povrijeđena.

Arhuska konvencija posebno naglašava važnost učešća zainteresirane javnosti u ranim fazama procesa odlučivanja.

Već spomenuta grupa bosanskohercegovačkih i hrvatskih stručnjaka je također upozorila da Republika Hrvatska nije ispoštovala odredbe Arhuske konvencije i Espoo konvencije u smislu učešća javnosti u donošenju odluke u procesu uspostavljanja odlagališta radioaktivnog otpada na Trgovskoj gori, već „stavove Općinskog vijeća Dvor tumači kao stavove lokalne zajednice“.⁹

Međunarodna agencija za atomsku energiju

Bosna i Hercegovina je članica Međunarodne agencije za atomsku energiju (IAEA). Agencija, pored ostalog, prati nuklearnu sigurnost koja obuhvata i radioaktivni otpad. IAEA ima Upravni odbor i Generalnu konferenciju, koju čine sve države članice. Zasjedanje Generalne konferencije održava se jednom godišnje. Na posljednjoj 63. Generalnoj konferenciji, koja je održana u septembru 2019. godine, tadašnji ministar vanjskih poslova Bosne i Hercegovine Igor Crnadak je ponovo izrazio [zabrinutost Bosne i Hercegovine](#) zbog odluke Republike

⁸ Pismo portugalske političke partije Pessoas-Animais-Natureza upućeno Komisiji za provođenje Espoo konvencije Ekonomske komisije UN-a za Evropu od 27. januara 2017. godine, str. 3, 4 i 5. Izvor: internetska stranica UNECE

https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2019/ece/IC/NEW_INFO_IC/Spain/38.1.pdf

(datum pristupa 24. april 2020.)

⁹ Stručno mišljenje: Nedostaci dokumenta „Strateška studija za nacionalni program provedbe strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva (Program za razdoblje do 2025. godine s pogledom do 2060. godine)“ Državnog Zavoda za radiološku i nuklearnu sigurnost Republike Hrvatske, od 22. februara 2016. godine, str. 21

Hrvatske o uspostavljanju odlagališta za polovinu nisko i srednje radioaktivnog otpada iz Nuklearne elektrane Krško, kao i hrvatskog institucionalnog otpada, u blizini granice s Bosnom i Hercegovinom. Istu zabrinutost Bosna i Hercegovina je izrazila i na 59. Generalnoj konferenciji IAEA 2015. godine.

Osim navedenih izjava bosanskohercegovačkog zvaničnika, u zvaničnim dokumentima IAEA nismo pronašli informacije da je Bosna i Hercegovina poduzimala bilo kakve korake pred Međunarodnom agencijom za atomsku energiju po pitanju odlagališta radioaktivnog otpada na Trgovskoj gori.

VI. Propisi Evropske unije iz oblasti zaštite životne sredine i odlaganja radioaktivnog otpada

Hrvatska je, u obliku Uredbe o procjeni utjecaja zahvata na okoliš (Narodne novine 61/2014, 3/2017), u svoj pravni poredak prenijela Direktivu o procjeni utjecaja određenih javnih i privatnih projekata na okoliš ([Direktiva br. 2011/92/EU od 13. decembra 2011.](#), izmijenjena Direktivom [2014/52/EU](#) od 16. aprila 2014.).

Cilj navedene direktive, koja je proceduralne prirode, je da osigura visoki nivo zaštite okoliša i da doprinese ugrađivanju pitanja okoliša u izradu i usvajanje planova i programa radi promoviranja održivog razvoja, omogućavajući da se, u skladu s direktivom, procjena utjecaja na okoliš vrši na osnovu određenih planova i programa koji bi mogli imati značajne učinke na okoliš. Postupak strateške procjene okoliša, koji se općenito zasniva na ovoj direktivi, može se sažeti kako slijedi: izrađuje se izvještaj o okolišu u kojem se identifikuju značajni učinci koji utječu na okoliš i razumna alternativna rješenja predloženih planova i programa. Javna tijela i tijela zadužena za okoliš se informiraju i konsultuju u vezi s nacrtom plana ili programa i izrađenim izvještajem o okolišu. U vezi s planovima i programima koji mogu imati značajne efekte na okoliš u drugoj zemlji članici, zemlja članica na čijoj se teritoriji izrađuje plan ili program mora konsultovati drugu zemlju/e članicu/e. Po ovom pitanju direktiva slijedi opći pristup iz Protokola Espoo konvencije.¹⁰

[Direktiva o uspostavi okvira Zajednice za odgovorno i sigurno gospodarenje istrošenim gorivom i radioaktivnim otpadom](#) (Direktiva Vijeća 2011/70/EUROATOM) je još jedan relevantan propis EU iz ove oblasti, a koji je Hrvatska prenijela u Zakon o radiološkoj i nuklearnoj sigurnosti (Narodne novine 141/13, 39/15, 130/17 i 118/18). Otpad i istrošeno gorivo iz Nuklearne elektrane Krško, kada je riječ o pošiljkama između Slovenije i Hrvatske, izuzet je od pojedinih odredbi ove Direktive.

Evropska komisija periodično izvještava Vijeće Evropske unije i Evropski parlament o napretku u provođenju ove direktive, a u izvještaju od 17.12.2019. navodi da je 2018. zaključila da više od polovine država članica nije ispravno prenijelo odredbe iz Direktive te je stoga pokrenula postupke zbog povrede protiv 15 država članica (uključujući Hrvatsku) - glavni problemi koji su utvrđeni odnose se na zahtjeve o: financijskim sredstvima (član 9.) za gotovo polovinu država članica, dokazivanju sigurnosti objekata ili djelatnosti (član 7. stav 3.), stručnom znanju i vještinama (član 8.) i definicijama (član 3.), dok u zaključku izvještaja

¹⁰ Informacije preuzete iz: Priručnik dio F – Komentar na zakonodavstvo o Strateškoj procjeni okoliša i Procjenu utjecaja na okoliš u BiH, autor Boris Balog, datum: 25. juni 2017. god., Mreža instituta i škola za javnu upravu u Centralnoj i Istočnoj Europi (NISPAce), str. 3
<http://www.nispa.org/files/F%20Komentar%20na%20zakonodavstvo.docx> (datum pristupa 15.07.2020.)

Komisija „ponajprije potiče one države članice koje to još nisu učinile **na brzo donošenje odluka o svojim politikama, konceptima i planovima za odlaganje radioaktivnog otpada**, osobito srednje radioaktivnog otpada i visoko radioaktivnog otpada. Države članice koje razmatraju zajednička rješenja trebale bi se udružiti u klastere i poduzeti praktične mjere, među ostalim i o pitanjima koja se odnose na lokaciju.”¹¹

Prema članu 14. stav 3 Direktive, države članice povremeno omogućuju međunarodni stručni pregled svog nacionalnog okvira, nadležnog regulatornog tijela i nacionalnog programa, a takav pregled će u Hrvatskoj vjerovatno obaviti 2021. godine stručnjaci iz Međunarodne agencije za atomsku energiju (IAEA) - misija Artemis, u saradnji s Evropskom komisijom.

Zajednička advokatska kancelarija Topić je u Finalnom izvještaju, koji je pripremila za Državnu regulatornu agenciju za radijacijsku i nuklearnu sigurnost Bosne i Hercegovine, preporučila da se pitanje Trgovske gore stavi na dnevni red Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje.¹²

VII. Izvori informacija

Stručno mišljenje: Nedostaci dokumenta „Strateška studija za nacionalni program provedbe strategije zbrinjavanja radioaktivnog otpada, iskorištenih izvora i istrošenog nuklearnog goriva (Program za razdoblje do 2025. godine s pogledom do 2060. godine)” Državnog Zavoda za radiološku i nuklearnu sigurnost Republike Hrvatske, od 22. februara 2016. godine

Finalni izvještaj Zajedničke advokatske kancelarije Topić, Braće Mažar 48, Banja Luka po Ugovoru broj 04-16-15-1372/16 od 22.12.2016. godine, pripremljen za Državnu regulatornu agenciju za radijacijsku i nuklearnu sigurnost Bosne i Hercegovine

Izvještaj o stanju radijacijske i nuklearne sigurnosti za 2016. godinu Državne regulatorne agencije za radijacijsku i nuklearnu sigurnost Bosne i Hercegovine

Internetska stranica Ekonomske komisije UN-a za Evropu (UNECE)

https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/documents/legaltexts/Espoo_Convention_authentic_ENG.pdf

https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2017/EIA/MOP7/16_11_1718423E.PDF

https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2017/EIA/MOP7/16_11_1718423E.PDF

https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/documents/ImplementationCommittee/44th_Session/Docs/1905872E.pdf

https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/documents/ImplementationCommittee/45th_Session/Documents/1918449E.pdf

https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2019/ece/IC/NEW_INFO_IC/Spain/38.1.pdf

¹¹ Izvješće Komisije Vijeću i Europskom parlamentu o napretku u provedbi Direktive Vijeća 2011/70/EURATOM, popisu radioaktivnog otpada i istrošenog goriva na području Zajednice i očekivanjima za budućnost, 17.12.2019., str. 10, str. 18 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019DC0632&from=en> (datum pristupa 16.07.2020.)

¹²Finalni izvještaj Zajedničke advokatske kancelarije Topić, od 22.12.2016. godine, str. 20

http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/documents/Review_2016-2018/6th_review_of_Convention/Questionnaire_Espoo_2016-2018.pdf

Internetska stranica UN-a

https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVII-4-b&chapter=27&clang=en

https://treaties.un.org/doc/Treaties/1998/06/19980625%2008-35%20AM/Ch_XXVII_13p.pdf

https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XXVII-13&chapter=27

Pismo portugalske političke partije Pessoas-Animais-Natureza upućeno Komisiji za provođenje ESPOO konvencije od 27. januara 2017. Internetska stranica UNECE

https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2019/ece/IC/NEW_INFO_IC/Spain/38.1.pdf

Internetska stranica Međunarodne agencije za atomsku energiju (IAEA)

<https://www.iaea.org/sites/default/files/19/09/gc63-bosnia-herzegovina.pdf>

Internetska stranica OSCE-a

<https://aarhus.osce.org/sr/node/12>

Internetska stranica Mreža instituta i škola za javnu upravu u Centralnoj i Istočnoj Europi (NISPAcee)

<http://www.nispa.org/files/F%20Komentar%20na%20zakonodavstvo.docx>

Internetska stranica Eur-lex

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0092&from=HR>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0052&from=EN>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0070&from=EN>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019DC0632&from=en>

Internetska stranica Narodnih novina Republike Hrvatske

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_10_125_2382.html

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_11_100_1954.html

Internetska stranica Fonda za financiranje razgradnje i zbrinjavanja radioaktivnog otpada i istrošenoga nuklearnog goriva Nuklearne elektrane Krško

<http://www.fond->

[nek.hr/upload_data/editor/files/ToR%20for%20the%20Third%20Revision%20of%20RW%20and%20SF%20Disposal%20Program%20-%20Rev.O%20Potpisan.pdf](http://www.fond-nek.hr/upload_data/editor/files/ToR%20for%20the%20Third%20Revision%20of%20RW%20and%20SF%20Disposal%20Program%20-%20Rev.O%20Potpisan.pdf)

Internetska stranica Hrvatskog sabora

<https://www.sabor.hr/hr/teca-revizija-programa-razgradnje-nuklearne-elektrane-krsko-i-teca-revizija-programa-odlaganja?t=114786&tid=208569>

Internetska stranica Civilne zaštite Republike Hrvatske

<https://civilna->

[zastita.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Radioloska%20i%20nuklearna%20sigurnost/Nacionalni%20programi/Nacionalni%20program%20provedbe%20Strategije%20zbrinjavanja%20radioaktivnog%20otpada%20iskoristenih%20izvora%20i%20istrošenog%20nuklearnog%20goriva.pdf](https://civilna-zastita.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Radioloska%20i%20nuklearna%20sigurnost/Nacionalni%20programi/Nacionalni%20program%20provedbe%20Strategije%20zbrinjavanja%20radioaktivnog%20otpada%20iskoristenih%20izvora%20i%20istrošenog%20nuklearnog%20goriva.pdf)

Internetska stranica Ministarstva zaštite okoliša i energetike Republike Hrvatske

<https://mzoe.gov.hr/UserDocsImages/UPRAVA%20ZA%20ENERGETIKU/Strategije,%20planovi%20i%20programi/hr%20necp/Sa%20C5%20BEetak%20TRE%20C4%2086E%20REVIZIJE%20Programa%20razgradnje%20NEK%20i%20Programa%20odlaganja%20RAO%20i%20ING%20iz%20NEK.pdf>

Internetska stranica Deutsche Welle (DW)

<https://www.dw.com/hr/kamo-s-nuklearnim-otpadom-iz-kr%20C5%A1kog/a-42028174>